

**Nevoia de instrumente și abordări adecvate.
Teoria inoculării, un vaccin pentru *fake news***

**[The need for appropriate tools and approaches.
Inoculation theory, a vaccine for “fake news”]**

Alexandru MURARU

Abstract: *The article reconsiders the ways in which false news can be countered and proposes a new approach as a solution. The phenomenon of "fake news" is a large-scale one and this suggests a very important dispute for people's minds. The hypothesis of the article is that all the ways tested so far to combat false news have a limited effect and that the solution, far from being a rational strategy, to correlate the news with the facts (fact-checking), is rather a subtle one, comparable to what which in espionage services is called counterintelligence. The methodological tools are the documentation, the reflective observation on the national media and the narrative analysis of the main volumes that approach the phenomenon of false news. The conclusion is that in order to start gaining ground against the spread of false news, we must consider the phenomenon as an information or psychological war and apply strategies borrowed from the arsenal of the secret services and social psychology.*

Keywords: *fake news, fact-checking, inoculation theory, counterintelligence.*

Un concept actual, problematic și periculos

Conceptul „*fake news*” a devenit din ce în ce mai răspândit și a ajuns o adevărată modă, adică exact la acel nivel la care este în pericol să devină aproape gol de conținut. Începând cu 2016, termenul a invadat redacțiile instituțiilor media, a suscit curiozitățile cercetătorilor, a fost manevrat și utilizat de politicieni și este presărat deseori în conversațiile zilnice. Aproape că nu există dezbateri la care să nu apară acuzații sau caracterizări sau fie și doar explicații privind una dintre poziții ca apelând la *fake news*. La o căutare cantitativă și generică pe Google Scholar după expresia „*fake news*”, motorul de căutare oferă nu mai puțin de 701.000 de rezultate, iar la căutarea după „*fake news România*” sunt generate 19.700 de rezultate¹. Termenul a fost folosit intens și ca acuzație împotriva instituțiilor media legitime de către fostul președinte american

---

¹Generarea de rezultate pe Google Scholar, 18 mai 2022.

Donald Trump², pentru a le decredibiliza și aici este probabil una dintre cele mai spinoase probleme pe care le induce fenomenul „*fake news*” – confuzia totală privind sursele credibile de informare, incertitudinea pe scară largă și neîncrederea extinsă social, politic și instituțional.

Acuzațiile constante ale unui lider de stat precum Donald Trump la adresa unor giganți media cum că aceștia ar răspândi *fake news* reprezintă una dintre cele mai complicate lovituri pe care a primit-o mass-media în ansamblu, ca actor social cu relevanță semnificativă în jocul democratic. Explicația este aceea că, în ecosistemul câmpului de comunicare, așa cum este el constituit, instituțiile media de mare tradiție reprezintă și un vector al credibilității dobândite de-a lungul timpului prin mijloacele specifice jurnalismului precum verificarea faptelor din surse diferite, prin apelul la experți, prin documentare asiduă, prin disciplină etică și deontologică, prin plasarea în exteriorul intereselor partizane sau financiare directe privind subiectul abordat. Or, acuzații repetate constant și venite de la „cel mai puternic om de pe planetă”, cum se spune deseori despre președintele Statelor Unite ale Americii, nu au alt efect decât acela de a stârni neîncrederea în instituții care, de obicei, erau privite de copleșitoarea majoritate a actorilor sociali drept garant al informării corecte și lipsite de partizanatul comunicării unilaterale pe care o au în mod natural instituțiile, politicienii, partidele politice sau statele în ansamblu în cazul relațiilor internaționale.

Conceptul de „*fake news*” a devenit periculos sau tot mai gol de conținut, estimează cercetătorii, în bună măsură pentru că este folosit inflaționist, în nenumărate situații și ca panaceu explicativ. Pe de altă parte, după anul 2016, termenul a făcut carieră, au apărut nenumărate volume care tratează această tematică, cercetători de pe tot mapamondul l-au luat în considerare în activitatea lor, sunt conferințe, dezbateri, numere speciale ale unor reviste științifice, editoriale și analize care se opresc sau pleacă de la „*fake news*” și cu toții încercăm în acest fel să înțelegem cum de s-a răspândit atât de rapid, cum acționează, de ce nu găsim soluții să îl contracărăm, ce ne așteaptă în viitor etc.

Noutatea care generează pericolul fenomenului „*fake news*”

---

²Robert Ackland, Karl Gwynn, „Adevărul și dinamica difuzării de știri pe Twitter”, în *Psihologia Fake News: acceptarea distribuția și corectarea informațiilor false*, Reiner Greifeneder et al. (coord.), traducere de Vlad Vedeanu, Editura Trei, București, 2021, p. 62.

Dintr-o perspectivă tehnică, știrile false nu sunt o noutate, dezinformarea face parte din istoria omenirii, iar zvonurile sunt „cel mai vechi mijloc de comunicare în masă. Înainte de apariția scrisului, informația circula din gură în gură, singurul canal de comunicare al societății”³. Însă noutatea pe care o aduce conceptul de „*fake news*” este legată de mediul de răspândire și de modalitatea tehnologică complet inedită de propagare. „Chiar dacă dezinformarea instituționalizată este veche de cel puțin o sută de ani, noutatea este adusă de rețelele sociale care propagă exponențial *fake*-ul, permițând celulelor de propagandă să se multiplice malign în corpul sănătos al societății virtuale. Mesajul *fake* generat cu intenție este repostat de armatele de troli și boți implicate în războiul informațional”⁴. Cu alte cuvinte, „ce s-a schimbat este capacitatea de a răspândi informații false rapid și eficient în rândul unor audiențe din ce în ce mai mari”⁵. În plus, în opinia lui Marian Voicu, fenomenul amplu cunoscut acum pe scurt drept „*fake news* are rădăcini mai vechi decât Brexit sau alegerile prezidențiale din SUA din 2016 și reprezintă o parte a războiului de dezinformare dezvoltat de către Federația Rusă și care a fost vizibil accentuat de evenimentele din Ucraina din 2014 cunoscute sub denumirea de Euromaidan”⁶.

„*Fake news*” reprezintă acele informații care au formă de știri și sunt prezentate ca atare, dar care nu doar că sunt false, ci sunt generate în mod expres cu intenția de a fi răspândite în această manieră. În universul cultural anglo-saxon au mai fost denumite *junk news*, *pseudo-news*, *alternative facts*, *false news*, *hoax news*, *mock news* sau *bullshit*, dar aici toate aceste eforturi de categorisire sunt văzute ca diferite fațete ale aceluiași fenomen amplu și care a devenit notoriu ca „*fake news*”. În momentele în care s-a constatat cât pot fi de nocive și cum pot influența decizii majore, au devenit necesare și explicații privind modul în care funcționează, de ce sunt atât de greu de contracarat, de ce aceste *fake news* sunt acceptate cu atât de multă ușurință de largi categorii ale populației și sunt distribuite mai departe. Miza, de o importanță copleșitoare pentru viitorul politicii, al comunicării și al jurnalismului, este aceea de a găsi o modalitate prin care fenomenul „*fake news*” să poată fi diminuat, stopat, încetinit. Dar sub această umbrelă a unui concept generic intră fragmente care se combină din cei mai importanți inamici ai libertății și

---

³Jean-Noël Kapferer, *Zvonurile. Cel mai vechi mijloc de informare din lume*, traducere de Marina Vazaca, Editura Humanitas, București, 1993, p. 26.

⁴Marian Voicu, *Matrioșka mincinoșilor: fake news, manipulare, populism*, Editura Humanitas, București, 2018, p. 19.

⁵Reiner Greifeneder et al, „Ce e nou și adevărat în privința *fake news*”, în Reiner Greifeneder et al. (coord.), *Psihologia Fake News: acceptarea, distribuirea și corectarea informațiilor false*, traducere de Vlad Vedeanu, Editura Trei, București, 2021, p. 17.

⁶Marian Voicu, *op. cit.*, p. 44.

democrației: dezinformarea, calomnia, falsul, zvonul, teoriile conspirației, goana după audiență prin orice mijloace. „În ultimele două secole presa nu s-a schimbat foarte mult, în esență. Ce s-a schimbat însă este apariția ecosistemului digital, un mediu perfect pentru propagarea și amplificarea dezinformării, propagandei, teoriilor conspirației și a știrilor *fake*, un adevărat ecosistem al dezinformării”⁷.

Adevărul este dezavantajat

După Brexit și alegerile prezidențiale din SUA au apărut probe tot mai multe și mai concludente că „armate” de boți și „ferme” de troli de origine rusească au generat știri false cu scopul de a destabiliza și de a influența rezultatul acestor scrutine. Se știe că, spre exemplu, comunitatea de informații din Federația Rusă și instituții cheie au beneficiat, după invazia din 2014 asupra Ucrainei și a ocupării Crimeii, de bugete enorme, de sute de milioane de euro, pentru propagandă, atacuri de tip cyber și construcții de *fake news*. În contexte complicate, știrile false își cresc aderența, iar pandemia de COVID-19 și, mai nou, invazia Ucrainei de către armata Federației Ruse au constituit cadre aproape ideale în care *fake news* să înceapă să domine terenul știrilor. Numeroși cercetători au arătat că *fake news* au un grad de răspândire mult mai mare decât știrile clasice, verificate și verificabile. „Din nefericire, adevărul este în general mai complicat decât poveștile amăgitoare, care adesea implică simplificări considerabile. Ceea ce face ca adevărul să fie mai dezavantajat, întrucât e mai dificil de procesat, de înțeles și de amintit”⁸.

Care este soluția și cum ne apărăm? Înainte de a ne gândi la soluții trebuie să identificăm de ce atrag atenția atât de mult aceste știri fabricate și false. „În primul rând, informațiile false au ajuns să facă parte din viața de zi cu zi. [...] În al doilea rând, în măsura în care oamenii cred informațiile false și acționează pe baza acestora, *fake news* pot avea consecințe serioase [...]. În al treilea rând, interacțiunile umane pașnice și prosperitatea individuală și socială depind în mare măsură de încrederea interpersonală. Știrile false despre un guvern au potențialul de a eroda încrederea societății și constituie astfel o amenințare, în special la adresa democrațiilor”⁹.

---

⁷*Ibidem*, p. 434.

⁸Norbert Schwarz, Madeline Jalbert, „Când știrile (false) par adevărate”, în Reiner Greifeneder et al., *op.cit.*, p. 161.

⁹Reiner Greifeneder et al., *cap. cit.*, pp. 15- 17.

Slaba eficiență a soluțiilor raționale și tradiționale în lupta cu *fake news*

O primă variantă de luptă împotriva *fake news* este o educație în acest sens, prin introducerea în programe specific educaționale a unui set de reguli de bază de evaluare a informațiilor noi la care sunt expuși oamenii, pentru dobândirea unor deprinderi care să supună la adevărate teste de verosimilitate știrile care par spectaculoase și care atrag atenția. Deși nu pare a fi o soluție viabilă și efectivă imediat, poate avea rolul său în combaterea știrilor false, dar în niciun caz imediat și sub nicio formă lipsită de un ansamblu de măsuri. Totuși, această cale presupune mult prea mult timp și sistemele de învățământ presupun perioade extinse de timp pentru a implementa programe noi. Or, în această adevărată bătălie a minților care este căutarea soluțiilor care să contracareze efectele *fake news*, suntem contratimp și viteza este un factor cheie – să conștientizăm că alarma generală privind breșa creată de știrile false a debutat doar cu circa șase ani în urmă. În plus, apelul la instituții și la sistemul de învățământ reprezintă o piedică pentru știrile false care își revendică ascensiunea tocmai din poziționări împotriva instituțiilor.

O a doua variantă de contracarare a știrilor false este „înarmarea” instituțiilor media prin programe țintite de educare publică. Una dintre principalele acțiuni ale Programului Internațional UNESCO pentru Dezvoltarea Comunicării (IPDC) este Inițiativa Globală pentru Excelență în Educația Jurnalistică (*Global Initiative for Excellence in Journalism Education*), care, între alte activități, a conceput și un manual pentru educație media¹⁰. Oricât de util, de practic și de interactiv este un astfel de instrument, el este limitat la câmpul jurnalistic, care, în principiu, oricum este „în gardă”, înzestrat cu instrumente și cunoștințe necesare pentru a evita *fake news*. Însă publicul este vulnerabil la știrile false, la dezinformare și manipulare. „Utilizatorii de știri necesită, în general, competențe media și informaționale sofisticate, dar și un oarecare nivel de înțelegere filosofică. De exemplu, ar trebui să înțeleagă că știrile autentice nu constituie întregul «adevăr» (ceea ce reprezintă doar ceva aproximativ în interacțiunile interumane și ale oamenilor cu realitatea de-a lungul timpului)”¹¹.

Altă variantă este dată chiar de decizii ale actorilor din câmpul jurnalismului de a atrage mereu atenția asupra pericolului și de dezvoltarea variante de *fact-checking*. Exemplele sunt

---

¹⁰Cherilyn Ireton, Julie Posetti (ed.), *Jurnalism, 'Fake News' & dezinformare. Manual pentru educația media și învățământul jurnalistic*, traducere realizată de colectivul Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea din București, Publicat de UNESCO/Universitatea din București, 2021.

¹¹*Ibidem*, p. 80.

numeroase, dar ne vom opri asupra câtorva exemple din media românească. Între emisiunile sau articolele periodice care au ca temă *fake news*, notabilă este o emisiune specială și dedicată exclusiv fenomenului analizat – este vorba despre emisiunea intitulată „*Breaking Fake News*”, realizată de Marian Voicu la TVR. Emisiunea a debutat în iunie 2020¹² și încă se desfășoară cu regularitate și are în mod constant invitați (experți) care explică părți ale aspectelor false din tot ce înseamnă aria comunicării jurnalistice, precum și un montaj cu știri false deconspirate ca atare. Totodată, televiziunea publică a mai lansat în decembrie 2021 o amplă campanie de informare corectă privind infectarea cu SARS-CoV-2 cu titlul „Tu știi adevărul. Pandemia nu este Fake News!”¹³. Sunt mai multe site-uri de știri din mainstream care au dedicat secțiuni combaterii știrilor false în special în contextul pandemiei COVID-19. Merită menționată publicația Veridica.ro, specializată în „monitorizarea, analiza și demontarea campaniilor de *fake news*, dezinformare și manipulare din Europa Centrală și de Est [...]. Proiectul a fost lansat în contextul crizei sanitare și infodemiei, este asumat de Alianța Internațională a Jurnaliștilor Români și realizat împreună cu jurnaliști, experți și cercetători”¹⁴. Această enumerare nu se vrea una exhaustivă, ci are scopul de a ilustra că mediul jurnalistic face eforturi de a contracara fenomenul „*fake news*”. Însă, încă o dată, problema principală este în „terenul” utilizatorilor de știri, al publicului. Toate aceste proiecte de combatere a știrilor false au rolul lor, dincolo de dubii, dar fenomenul „*fake news*” nu pare să se diminueze atât de ușor.

Încă o variantă este responsabilizarea gigantilor globali IT, a platformelor de *social media*. Și aici este un teren complicat. „Platformele sociale nu se consideră responsabile pentru conținutul postat. Știrile *fake*, spun Facebook și Twitter, sunt efectul nedorit al pluralismului și libertății de exprimare, inerent în democrațiile liberale”¹⁵. Lucrurile s-au schimbat, însă, după ce s-a aflat că „mecanismele de verificare despre care a vorbit Mark Zuckerberg eșuaseră și că activitatea așa-numiților „*fact-checkers* neutri” nu era decât PR”¹⁶, după care au apărut dezvoltările privind colectarea datelor a 87 de milioane de utilizatori de către Cambridge Analytica și neîncrederea în capacitatea de autoreglementare a rețelelor de socializare cu privire la eliminarea știrilor false și a manipulărilor a crescut. Totodată a crescut și presiunea entităților

---

¹² „*«Breaking Fake News» sau pledoaria pentru adevăr, cu Marian Voicu, la TVR 1*”, http://www.tvr.ro/breaking-fake-news-sau-pledoaria-pentru-adevar-cu-marian-voicu-la-tvr-1_28073.html#view (accesat pe 18 mai 2022).

¹³ „Tu știi adevărul. Pandemia nu este un fake news!”, http://www.tvr.ro/tu-stii-adevarul-pandemia-nu-este-un-fake-news_34319.html#view (accesat pe 18 mai 2022).

¹⁴ „Veridica Stand for Facts – Despre noi”, <https://www.veridica.ro/ro/p/despre-noi> (accesat pe 19 mai 2022).

¹⁵ Marian Voicu, *op. cit.*, p. 442.

¹⁶ *Ibidem*, p. 440.

statale asupra acestor platforme; de exemplu, Uniunea Europeană amenință Google, Facebook și Twitter cu amenzi de milioane de euro dacă nu vor respecta un Act legislativ privind serviciile digitale¹⁷ care ar urma să devină parte a legislației europene¹⁸.

În fine, o ultimă variantă luată în discuție este cea a unor programe dezvoltate special pentru a detecta *fake news*. „Deși este atrăgătoare perspectiva de a lăsa problema în seama altora (e.g. organizațiilor care se ocupă de verificarea faptelor, ca PolitiFact sau Snopes) sau în seama algoritmilor care analizează conținutul și avertizează dacă sursa are o credibilitate scăzută, astfel de soluții sunt probabil incomplete. În măsura în care astfel de etichete opresc oamenii de la a citi conținutul, pot fi de ajutor, însă, odată ce informația a fost procesată, este improbabil să fie de ajutor o strategie bazată pe evaluarea sursei”¹⁹. De altfel, întreaga teorie (și practică) privind verificarea informațiilor, a textelor, imaginilor și a materialelor video a website-urilor, a modelelor de *fact-checking*, *fake news detection* sau *automated deception detection*²⁰, cu toate bunele intenții, rezolvă problema știrilor false doar parțial.

Dincolo de faptul că tot demersul interferează cu ceea ce criticii reglementărilor spun că reprezintă dreptul la libertatea de expresie (o temă care poate fi o cercetare aparte), este mai mult decât descurajant să observăm că soluțiile vehiculate pentru a contracara fenomenul ”*fake news*” au un efect limitat.

Trebuie să schimbăm unghiul de abordare

Această concluzie ne poate îndruma spre o altă abordare și pentru descoperirea unei strategii diferite. Problema centrală a fenomenului ”*fake news*” este mai curând la nivelul utilizatorilor (adică a consumatorului de știri, nu a generatorilor de știri false) și întrebarea cheie este „de ce știrile false au succes?”. În această direcție, cercetările de psihologie a comunicării

---

¹⁷„PE adoptă Actul privind serviciile digitale, cu modificări importante”, *euractiv.ro*, 22 ianuarie 2022, <https://www.euractiv.ro/economic/pe-adopta-actul-privind-serviciile-digitale-cu-modificari-importante-26830> (accesat pe 18 mai 2022).

¹⁸„Noi măsuri anti fake news și infodemie. UE amenință Google, Facebook și Twitter cu amenzi de milioane de euro”, *Digi24.ro*, 26 mai 2021, <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/noi-masuri-anti-fake-news-si-infodemie-ue-ameninta-google-facebook-si-twitter-cu-amenzi-de-milioane-de-euro-1541987> (accesat pe 18 mai 2022).

¹⁹Elizabeth J. Marsh, Matthew L. Stanley, „Convingeri eronate. Efecte secundare ale unei baze de cunoștințe adaptative?”, în *Psihologia Fake News...*, pp. 268-269.

²⁰Bogdan Oprea, *Fake News și dezinformarea online: recunoaște și verifică. Manual pentru toți utilizatorii de internet*, Editura Polirom, Iași, pp. 193-221.

sunt esențiale, iar acestea arată că „demascarea (știrilor false, n.a.) nu este atât de simplă cum poate părea inițial” și „nu suntem prea optimiști în privința intervențiilor centrate exclusiv asupra credibilității sursei”²¹.

Miza este prea mare pentru a ne rezuma la variantele „cuminți” încercate până acum. În joc este modul în care va arăta chiar politica viitorului, modul în care tehnologia digitală modifică societatea²².

Spre terenul de tehnici caracteristice serviciilor de informații

Există o opinie larg răspândită conform căreia, dacă te informezi foarte corect și ai date reale și precise despre o situație anume, atunci vei fi capabil să iei cele mai bune decizii cu privire la ce urmează să faci. Acesta este și un principiu de bază al jurnalismului, care spune că informează populația și oferă cele mai corecte știri, așa încât oamenii să fie informați și să știe ce au de făcut în cunoștință de cauză. Pe același principiu funcționează și serviciile secrete – să aflăm, să avem informații adecvate, în așa fel încât să nu ajungem în situația de a face strategii paralele cu realitatea, deci total greșite. Însă în domeniul serviciilor secrete funcționează și principiile contrainformațiilor, de a contracara și a induce adversarul în eroare prin diverse tactici. Păstrând proporțiile comparației, același lucru îl fac și agenții (mai mereu sunt secreți, nu îi cunoaștem) care apelează la dezinformare, la emoție în dauna informației, la *fake news*. În fața unui curent care spune și demonstrează că emoțiile sunt cele care prioritizează pe care informații le considerăm corecte și pe care le desconsiderăm, confrunțați cu asaltul *fake news* pe care le acceptăm doar pentru că ne confirmă predispozițiile sau opiniile, ori pentru că le auzim foarte des, soluția pare a fi de a adopta postura unui general militar care, dacă acceptă doar informațiile care i-ar confirma opiniile, aceasta l-ar conduce spre pierderea bătăliilor.

Așadar, trebuie să găsim modalitățile prin care să evaluăm informațiile nu din prisma opiniilor pe care le avem, ci din perspectiva unei eficiențe a deciziilor. De exemplu, dacă un politician crede că este foarte îndrăgit de alegătorii unei comunități, în ciuda faptului că este ignorat în marea majoritate a evenimentelor la care participă, și dacă acceptă doar știrile din

---

²¹Elizabeth J. Marsh, Matthew L. Stanley, „Convingeri eronate. Efecte secundare ale unei baze de cunoștințe adaptative?”, în *Psihologia Fake News...*, pp. 268-269.

²²Jamie Susskind, *Politica viitorului: tehnologia viitorului și societatea*, traducere de Adina Ihora, Editura Corint Books, București, 2019.

media care îi confirmă propria opinie, atunci șansele de a-și construi o strategie câștigătoare pentru viitoarea campanie electorală sunt minime. În schimb, dacă vrea să fie eficient, va căuta să afle cum stau lucrurile în realitate și nu va rămâne blocat în opiniile care îi dau un confort psihic și care, practic, îl înșală și îi vor cauza virtuala înfrângere. Concluzia ar fi că, dacă vrem să luăm decizii eficiente, avem nevoie nu de informații care ne confirmă starea emoțională, ci de situația reală. *Fake news* nu ne ajută, ci trebuie să luăm în considerare rapoartele și știrile care au cea mai mare aderență la situația de fapt. Dacă un lider nu se desprinde de informațiile care îi confirmă opiniile și dacă respinge toate celelalte știri care îi expun o situație neplăcută (chiar dacă este soluționabilă, dacă ar putea fi corectată sau rezolvată), atunci e ca și cum acel lider nu ar face altceva decât să cadă în capcana contrainformațiilor pe care le dezvoltă serviciile secrete ale altor state. În acest sens, orice campanie de dezinformare de tipul răspândirii tactice a unor *fake news* reprezintă un efort de a infesta opinia publică într-un mod similar în care lucrează un departament de contrainformații: înșelarea adversarului cu informații denaturate, cu scopul ca acesta să ia decizii eronate. „Studiile științifice demonstrează că expunerea la *fake news*, dezinformare sau teorii ale conspirației duce la alterarea percepției, iar deciziile luate devin o consecință a acestui fapt”²³.

Concluzia și soluția: teoria rezistenței la persuasiune, teoria inoculării

În consecință, dacă este vorba despre un război informațional, nevoia de pragmatism ne obligă să utilizăm tot tactici și strategii de război, adică să îmbunătățim prevenția răspândirii de narațiuni false prin fortificarea atitudinilor. Cum? Prin ceea ce psihologii numesc „teoria originară a rezistenței la persuasiune”: teoria inoculării, care se bazează pe o analogie cu procedura imunologică. Conform acesteia, „prezentarea preventivă a unei versiuni atenuate de informație eronată declanșează un proces cognitiv analog cultivării de «anticorpi mentali», făcând persoana imună la încercări (nedorite) de persuasiune. De-a lungul anilor au fost strânse din ce în ce mai multe dovezi care arată că inocularea funcționează în cazul atitudinilor publicului în privința mai multor domenii, printre care sănătatea și politica [...]. Procesul de de inoculare constă în două componente esențiale, și anume (1) un avertisment care activează

---

²³Marian Voicu, *op. cit.*, p. 190.

perceperea amenințării de către receptori (baza afectivă) și (2) refutare preventivă (baza cognitivă)”²⁴.

În aceeași manieră în care un consumator de știri nu va ști (cel puțin nu de la început) cine este cel care a lansat o știre falsă, cine este agentul zero, tot așa trebuie să tratăm astfel de fenomene, ca și cum ar fi opera unor agenți secreți – pentru că nu sunt cunoscuți. Și mai mult, la fel cum în cazul unei infecții virusologice caută pacientul zero pentru a putea dezvolta un vaccin, într-o manieră similară trebuie să funcționeze teoria inoculării în cazul *fake news*. „Răspândirea *fake news* poate fi modelată în mare parte similar răspândirii unui virus contagios. Astfel, teoria inoculării reprezintă un cadru intuitiv care ne poate ajuta să dezvoltăm metode de imunizare cu spectru larg împotriva *fake news* [...]. Dacă noua știință a *predemascării* este atât de eficientă pe cât pare, viitoare cercetări sociale și comportamentale vor putea contribui la cultivarea imunității sociale împotriva *fake news*”²⁵. Deși pare un fenomen copleșitor dacă privim din perspectiva jurnalismului, în momentul în care schimbăm perspectiva și înțelegem cu adevărat că fenomenul „*fake news*” are mai puțin de-a face cu câmpul jurnalismului, fiind un veritabil război (dez)informațional, și ne adaptăm tacticile și mijloacele în consecință, ajungem la o concluzie pozitivă: există speranță că din acest război am putea ieși învingători.

Bibliografie

BÂRGĂOANU, Alina, *Fake News. Noua cursă a înarmării*, Editura Evrika Publishing, București, 2018.

GREIFENEDER, Reiner (coord.), *Psihologia Fake News: acceptarea, distribuirea și corectarea informațiilor false*, Traducere de Vlad Vedeanu, Editura Trei, București, 2021.

IRETON, Cheryl, POSETTI, Julie (ed.), *Jurnalism, `Fake News` & dezinformare. Manual pentru educația media și învățământul jurnalistic*, traducere realizată de colectivul Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea din București, publicat de UNESCO/Universitatea din București, 2021.

KAPFERER, Jean-Noël, *Zvonurile. Cel mai vechi mijloc de informare din lume*, traducere de Marina Vazaca, Editura Humanitas, București, 1993.

---

²⁴Sander van der Linden, Jon Roozenbeek, „Inoculare psihologică împotriva fake news”, în *Psihologia Fake News...*, pp. 292-293.

²⁵*Ibidem*, pp. 313-314.

LEVITIN, Daniel J., *Ghid practic de detectare a minciunilor: gândirea critică în era post-adevăr*, Traducere din engleză de Mihaela Sofonea, Editura Publica, București, 2017.

MUNAFO, Mauro, *Fake News, hateri și cyberbullying: cui servesc și cum să te ferești*, Traducere de Diana Ilie, Editura Curtea Veche, București, 2021.

NEGOIȚĂ, Cătălin (coord.), *Reflectare, (de)formare și fake news în spațiul mediatic și cultural*, Editura Tritonic, București, 2020.

OPREA, Bogdan, *Fake News și dezinformare online: recunoaște și verifică. Manual pentru toți utilizatorii de internet*, Editura Polirom, Iași, 2021.

SUSSKIND, Jamie, *Politica Viitorului: tehnologia viitorului și societatea*, traducere de Adina Ihora, Editura Corint Books, București, 2019.

VOICU, Marian, *Matrioșka mincinoșilor: fake news, manipulare, populism*, Editura Humanitas, București, 2018.

http://www.tvr.ro/breaking-fake-news-sau-pledoaria-pentru-adevar-cu-marian-voicu-la-tvr-1_28073.html#view

http://www.tvr.ro/tu-stii-adevarul-pandemia-nu-este-un-fake-news_34319.html#view

<https://www.veridica.ro/ro/p/despre-noi>

<https://www.euractiv.ro/economic/pe-adopta-actul-privind-serviciile-digitale-cu-modificari-importante-26830>

<https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/noi-masuri-anti-fake-news-si-infodemie-ue-ameninta-google-facebook-si-twitter-cu-amenzi-de-milioane-de-euro-1541987>